

การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

The Management of Eco-Tourism cultural of Khlong Bangphraluang
Community Muang Nakhonsawan District, Nakhonsawan Province

พระมหานพรัตน์ เตชะวิชโร (เปี่ยมเพ็ชร)*

PhramahaNopparat teachawachiro (piampech)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและวิถีชีวิตชุมชนคลองบางพระหลวงอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อศึกษาเฉพาะเรื่องนิเวศวัฒนธรรมของคนในชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เพื่อศึกษาแนวโน้มและทิศทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชนคลองบางพระหลวง และการศึกษาข้อมูลภาคสนามสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 17 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นมาและวิถีชีวิตชุมชนคลองบางพระหลวงนั้นส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่กันมาหลายชั่วอายุคนจึงมีลักษณะความเป็นเครือญาติ โดยชาวบ้านพึ่งพาอาศัยกัน อดีตที่ผ่านมาชาวบ้านชุมชนคลองบางพระหลวงนั้นชาวบ้านจะอาศัยอยู่ในแพเป็นหลัก เนื่องจากในสมัยก่อนชาวบ้านที่อาศัยบนเรือนแพส่วนมากยังไม่มีที่ดินเป็นของตัวเองชาวบ้านส่วนมากจะประกอบอาชีพเลี้ยงปลาขาย ทำการเกษตรเป็นส่วนน้อย ในปัจจุบันชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเรือนแพส่วนมากได้อพยพย้ายถิ่นฐานขึ้นมาอยู่บนพื้นที่ทำกินของตัวเอง จึงเหลือชาวแพเพียงบางส่วนและจะอาศัยอยู่เป็นกลุ่มตลอดแนวคลองบางพระหลวงโดยชาวบ้านชุมชนคลองบางพระหลวงจะประกอบอาชีพทำ

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

การเกษตร และการประกอบอาชีพทำการประมงเลี้ยงปลา นอกจากจะเลี้ยงปลาในกระชังแล้ว ชาวเรือแพก็จับปลาจากคลองบางพระหลวง หรือแหล่งน้ำอื่น ๆ มาแปรรูปเป็นปลาแห้ง ปลาเค็ม แล้วนำไปขายในตลาด ซึ่งเป็นรายได้ให้กับครอบครัว

2. ทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

2.1 การวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม (Planning) การวางแผนการท่องเที่ยวนั้นต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ดังนั้นสมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด การวางแผน การทำกิจกรรมและกำหนดทิศทางนโยบายการบริหารจัดการ การประสานงานต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และจะต้องส่งผลกระทบในเชิงสร้างสรรค์ต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมทั้งนี้ต้องไม่ส่งผลกระทบในเชิงลบ

2.2 การจัดองค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยว (Organization) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง ต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเกิดประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อมและกำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความเหมาะสมสำหรับใช้เป็นกรอบและแนวทางในการบริหารการท่องเที่ยว

2.3 การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว (Staffing) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง จำเป็นต้องมีคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนโดยส่งเสริมให้ประชากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพัฒนาอย่างเป็นระบบ

2.4 การจัดทำนโยบายการจัดการท่องเที่ยว (Directing) การท่องเที่ยวในชุมชนคลองบางพระหลวงนั้นจะต้องมีการกำหนดแผนงาน วางนโยบายการจัดการท่องเที่ยวที่มาจากข้อตกลงร่วมกันภายในชุมชน เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ และมีการจัดทำโครงการเป็นขั้นตอนสุดท้าย เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาตามกรอบนโยบายวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้วางไว้โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมไว้ให้เป็นประโยชน์

2.5 การติดตาม ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว (Controlling) มีการประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา

และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแล และรักษา สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และการสร้างวินัย การท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การท่องเที่ยว, นิเวศวัฒนธรรม, ชุมชนคลองบางพระหลวง

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the background, and way of life in Khlongbangphraluang Community, Muang Nakhonsawan District, NakhonSawan Province and, 2) To study only the cultural ecology of people in the kh long Bang Phra Luang community Mueang Nakhon Sawan District Nakhon Sawan Province and,3) to study the trends and directions in the promotion of the eco-cultural tourism in Khlongbangphraluang Community, Muang Nakhonsawan District, Nakhon Sawan Province.

This research applied the Qualitative Research as Documentary Analysis based on data collection of the Khlong Bang Phra Luang community. The tool of the research was in-Depth interview from the 17 key informants.

Results of the Research

1. The background and way of life in Khlongbangphraluang Community, Muang Nakhonsawan District, Nakhon Sawan Province were that the people in the community lived in the system of the kinship. The people were interdependent. In the past, the people generally lived on the rafts because the people had no their own land. Mostly, the people raised the fish for the sale. Now, the people immigrated to their land in living. However, some people still lived on the rafts. The people were the farmers and the fishermen. Moreover, the people made the dried fish and the salted fish for the sale.

2. The trend and direction in the promotion of the eco-cultural tourism in Khlongbangphraluang Community, Muang Nakhonsawan District, Nakhonsawan Province were that:

2.1 For planning, the community should participate in the tourism development and get the profit from the tourism. Therefore, the community should have the commitment of the members in the community. The people in the community should share their ideas, plan, do the activities together, and set the direction of the policy in the management and coordination.

2.2 For organization, the community should establish the committee for the promotion of the Eco-cultural tourism in the community to the direct and indirect benefit. The establishment of the committee for the promotion of the eco-cultural tourism was suitable to be the frame and ways for the tourism management the in community.

2.3 For staffing, the community should have the committee for the development and promotion of the Eco-cultural tourism in the community. The promotion of the Eco-cultural tourism in the community was as the driven mechanism for the tourist attractions in the community to develop continuously and sustainably, to manage thoroughly, and to promote the participation in the tourism management and the co-development of the tourist attractions to the people.

2.4 For directing, the community should have the standard of the commitment with the community such as the cleanness, security, income distribution of the related people, and assimilative capacity. Moreover, the community should make the plan or project as the final step of the planning to the development in the frame of policies, objectives and goals.

2.5 For controlling, the community should evaluate the development of tourism in all aspects to set the guidelines for the management, problem solving and plan improvement, have the law enforcement in controlling

and maintaining the environment seriously with giving the advice and creating the disciplines in the tourism to the participation in the development of the eco-cultural tourism properly.

Keywords: Management, Tourism, Eco-cultural, KhlongBangphraluang Community

1. บทนำ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สร้างงานให้ประชาชน และเพิ่มรายได้ให้ประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้การท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญ ในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคตามนโยบายของรัฐบาล โดยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย โดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับภาคเอกชน กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้าง และกระตุ้น จิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทย (พระมหาธัชธร สิริมงคลโล (มาตรา), 2556)

สถานการณ์การท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยมีกระแสความนิยมเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับนับตั้งแต่มีการรณรงค์ภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทย ในปี พ.ศ.2544 โครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน ปี พ.ศ. 2545 และโครงการ Unseen Thailand ปี พ.ศ.2546-2547 ซึ่งส่งผลให้คนไทยหันมาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากในปี พ.ศ.2547 เศรษฐกิจภายในประเทศที่ฟื้นตัวและมีการส่งเสริมการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภายใต้โครงการ Unseen Thailand จนถึงปัจจุบันก็ยังมี การรณรงค์อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ เหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้และกรุงเทพมหานครเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ลดความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย (دلใจ มณีงาม, 2550)

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ โดยสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศ จะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวมีอัตราการขยายตัวในปี 2546-2549 ถึงร้อยละ 4.55 และ 4.05 ในปี 2552 แม้จะประสบกับเหตุการณ์วิกฤติเศรษฐกิจโลก และสถานการณ์การเมืองในประเทศก็ตาม รัฐบาลได้มีนโยบาย ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศไทย

มากถึง 14 ล้านคนและมีรายได้จากการท่องเที่ยวตลอดปี จำนวน 527,000 ล้านบาท และได้พยากรณ์แนวโน้มการท่องเที่ยวไทยในปี 2554 ว่า จะมีอัตราการเจริญเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวร้อยละ 5.62 -9.14 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวประมาณ 17.01- 19.65 ล้านคน และมีอัตราการเติบโตของรายได้ร้อยละ 10.99-17.58 โดยประมาณการว่าจะมีรายได้จากการท่องเที่ยวไทยถึง 6.89-9.01 แสนล้านบาท การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือ Ecotourism เป็นแนวความคิดที่เพิ่งปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้และยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่ให้ความหมายเช่นเดียวกัน ที่สำคัญได้แก่ Nature Tourism, Bio Tourism, Green Tourism เป็นต้น อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวดังกล่าวล้วนแต่เป็นการบ่งบอกถึง การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งจากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า "การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันโดยมีการปกป้องและสงวน รักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วยการท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่มีลักษณะพิเศษเป็นของตัวเอง และแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ลักษณะพิเศษที่อ้างถึงได้แก่

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยธรรมชาติเป็นฐาน (Nature-based Tourism) เช่น แหล่งท่องเที่ยวประเภท อุทยาน วนอุทยาน เกาะแก่ง และชายทะเล เป็นต้น แต่อาจหมายถึงศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น หากสิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ในหรือเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศธรรมชาติ

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยหรือต่ำ หรือไม่มีผลกระทบต่อ วิถีทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ เพราะฉะนั้น การป้องกัน และ ควบคุมผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยว จึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการ เช่น ไม่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยว ไม่สนับสนุนให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเกินความจำเป็นเน้นธรรมชาติ และองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูด เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้สัมผัส เรียนรู้ และเข้าใจ ธรรมชาติ และองค์ประกอบธรรมชาติ (รวมทั้งศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต

ของคนท้องถิ่น) ตลอดจนผลกระทบของมนุษย์ที่มีต่อระบบนิเวศ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรม ด้านสิ่งแวดล้อมในเชิงบวก เพราะฉะนั้นการจัดระบบบริการข้อมูล และการสื่อความหมายธรรมชาติ รวมทั้งการเพิ่มพูนศักยภาพของมัคคุเทศก์ จึงเป็นเรื่องสำคัญลำดับต้น สี่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่สนับสนุน ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการคิด (วางแผน) การทำ (ปฏิบัติ หรือดำเนินการ) และการติดตามตรวจสอบประเมินผล ร่วมกับผู้เกี่ยวข้องส่วนอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ และ ภาคเอกชน พร้อม ได้รับผลตอบแทน ในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้ และคุณภาพชีวิตของ ท้องถิ่นด้วยความเหมาะสมเป็นธรรม จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น

ตำบลบางพระหลวงอยู่ห่างจากอำเภอเมืองนครสวรรค์ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 12,956ไร่ หรือ 20.72 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นแอ่ง และเป็นที่ราบสูง ๆ ต่ำ ๆ ไม่เสมอกัน ราษฎรส่วนใหญ่ในตำบลบางพระหลวง ประกอบ อาชีพ การเกษตรกรรม ได้แก่ การทำประมง ไร่ทำนา ไร่จ้าง อาชีพค้าขายเป็นส่วนน้อย มี บ้านเรือน คงทนถาวร และเรือนแพในคลองบางพระหลวงบางซึ่งมีวิถีชีวิตของชุมชนชาวแพ มี วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานประเพณีการแข่งขันเรือช่วงเดือนตุลาคม และการแห่ข้าวต้ม โดยใช้เรือยาวในช่วงเทศกาลออกพรรษา (เทพพร ราชกิจ, 2560) ในปี 2558 นายจිරพงษ์ จูอาภรณ์ ได้เนรมิตพื้นที่การเกษตรกว่า 2ไร่ บริเวณริมถนน ทำเป็นนาข้าว โดยมีการ ปลุกต้นข้าวเรียงรายให้ออกมาเป็นรูปตัวอักษรพยัญชนะไทย คำว่า "ทรงพระเจริญ" เป็นที่ตื่นตาตื่น ใจให้แก่ผู้ที่พบเห็นโดยมีบรรดาช่างภาพทั้งมือสมัครเล่น มืออาชีพ และชมรมถ่ายภาพมูสูง ต่าง เดินทางไปเก็บภาพสวยงามของแปลงนาดังกล่าวกันอย่างไม่ขาดสายถือเป็นกิจกรรมในการส่งเสริม การท่องเที่ยวทางนิเวศวัฒนธรรม ทำให้ตำบลบางพระหลวงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

จากเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตำบลบางพระหลวงข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะ ศึกษาถึงระบบเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัด นครสวรรค์โดยมีเป้าหมายในการศึกษาความเป็นมาและวิถีชีวิตชุมชนคลองบางพระหลวง การ บริหารจัดการพัฒนาชุมชนคลองบางพระหลวง เพื่อการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และการ อนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมของตำบลบางพระหลวง และส่งเสริมพัฒนาชุมชนคลองบางพระ หลวงผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาวิจัยในเรื่องข้างต้นนี้ รวมถึงเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ชุมชนคลองบางพระหลวงให้เป็นที่รู้จักยิ่งขึ้นไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและวิถีชีวิตชุมชนคลองบางพระหลวงอำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

2.2 เพื่อศึกษาเฉพาะเรื่องนิเวศวัฒนธรรมของคนในชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

2.3 เพื่อศึกษาแนวโน้ม และทิศทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “ การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดของ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) คือ ศึกษาประวัติความเป็นมา และประเพณีวัฒนธรรมรวมถึงทิศทางในการบริหารจัดการท่องเที่ยวตามกรอบแนวคิดพุทธวิธีการบริหาร (POSDC) และแนวคิดทฤษฎีรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิเวศวัฒนธรรม

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 ท่าน

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนคลองบางพระหลวง ตำบลบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยใช้วิธีการวิจัย คือ

- 1) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
- 2) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 ท่าน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง

- 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- 3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) เก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
- 2) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- 2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- 3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- 4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ความเป็นมาและวิถีชีวิตชุมชนคลองบางพระหลวงนั้นส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่กันมาหลายชั่วอายุคนจึงมีลักษณะความเป็นเครือญาติ โดยชาวบ้านพึ่งพาอาศัยกัน อดีตที่ผ่านมาชาวบ้านชุมชนคลองบางพระหลวงนั้นชาวบ้านจะอาศัยอยู่ในแพเป็นหลัก เนื่องจากในสมัยก่อนชาวบ้านที่อาศัยบนเรือนแพส่วนมากยังไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง ชาวบ้านส่วนมากจะประกอบอาชีพเลี้ยงปลาขาย ทำการเกษตรเป็นส่วนน้อย ในปัจจุบันชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเรือนแพส่วนมากได้อพยพย้ายถิ่นฐานขึ้นมาอยู่บนพื้นที่ทำกินของตัวเอง จึงเหลือชาวแพเพียงบางส่วนและจะอาศัยอยู่เป็นกลุ่มตลอดแนวคลองบางพระหลวง โดยชาวบ้านชุมชนคลองบางพระหลวงจะประกอบอาชีพทำการเกษตร และการประกอบอาชีพทำการประมงเลี้ยงปลา นอกจากนี้จะเลี้ยงปลาในกระชังแล้วชาวเรือนแพก็ยังจับปลาจากคลองบางพระหลวง หรือแหล่งน้ำอื่นๆ มาแปรรูปเป็นปลาแห้ง ปลาเค็มแล้วนำไปขายในตลาด ซึ่งเป็นรายได้ให้กับครอบครัว

5.2 ทิศทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

1) การวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม (Planning) การวางแผนการท่องเที่ยวนั้นต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ดังนั้นสมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด การวางแผน การทำกิจกรรมและกำหนดทิศทางนโยบายการบริหารการจัดการ การประสานงานต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และจะต้องส่งผลกระทบในเชิงสร้างสรรค์ต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้ต้องไม่ส่งผลกระทบในเชิงลบ

2) การจัดองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (Organization) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง ต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเกิดประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติ เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อมและกำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความเหมาะสมสำหรับใช้เป็นกรอบและแนวทางในการบริหารการท่องเที่ยว

3) การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว (Staffing) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง จำเป็นต้องมีคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนโดยส่งเสริมให้ประชากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพัฒนาอย่างเป็นระบบ

4) การจัดทำนโยบายการจัดการท่องเที่ยว (Directing) การท่องเที่ยวในชุมชนคลองบางพระหลวงนั้นจะต้องมีการกำหนดแผนงาน วางนโยบายการจัดการท่องเที่ยวที่มาจากข้อตกลงร่วมกันภายในชุมชน เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ และมีการจัดทำโครงการเป็นขั้นตอนสุดท้าย เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาตามกรอบนโยบายวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้วางไว้โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมไว้ให้เป็นประโยชน์

5) การติดตาม ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว (Controlling) มีการประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแล และรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และการสร้างวินัยการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอกราบอนุโมทนาขอบพระคุณพระครูนิวตฺตชีวิน ธรรม ที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบลเกรียงไกรเจ้าวาสวัดท่าล้อ, พระครูนิทัศน์ธรรมสถิตย์ เจ้าอาวาสวัดท่าดินแดง, พระอธิการวิรัตน์ สิริวัฒน โณ เจ้าอาวาสวัดหัวถนน และอนุโมทนาเจริญพร นายเทพพร ราชกิจ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระหลวง, นายไพเราะ สะแกน้อย รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระหลวง, นายสวัสดิ์ เปี่ยมส้ม ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม, นางสมปอง อินทับ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ ผู้ประสานงานอำเภอเมือง นครสวรรค์, นางวาสนา สุขสีพันธ์ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ, นายนเรศ สายโย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ตำบลบางพระหลวง, นายจिरพงษ์ จูอาภรณ์, นายชยุต ภาชีเชียร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระหลวง, นายดอกรัก ร่ายกฤษร รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระหลวง, นางสาววรรณจันทฤทธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1, นายสมาน กลิ่นพงษ์ ชาวบ้านชุมชนคลองบางพระหลวง, นายหนูน นำโชค ชาวบ้านเรือนแพชุมชนคลองบางพระหลวง, นายหนู กล้าอยู่ ชาวบ้านเรือนแพคลองบางพระหลวง, นายสนั่น พุ่มมา ชาวบ้านชุมชนคลองบางพระหลวง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์

7. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย “ การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการวางแผนเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่มีความเหมาะสมสำหรับใช้เป็นกรอบและแนวทางในการบริหารการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง

2) ควรดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามามากขึ้น

3) ควรมีจัดตั้งองค์กรท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่น ชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรืออนุรักษ์เพื่อช่วยกันตรวจสอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ชาวบ้านชุมชนคลองบางพระหลวง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ให้การสนับสนุนร่วมมือในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2) ควรส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติความเป็นมา

3) จัดอบรมและเปิดให้มีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครประจำท้องถิ่น เพื่อดูแลตรวจสอบแหล่งท่องเที่ยวและแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบทราบ เมื่อเกิดการบุกรุกหรือทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว

7.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคลองบางพระหลวง

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีส่วนช่วยในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะสามารถนำไปเป็นกรณีศึกษาตัวอย่างของชุมชนอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). **สถานการณ์ท่องเที่ยวไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.tat.or.th/> [21พฤษภาคม].
- ดลใจ มณีงาม. (2550). “พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.**
- พระมหาธีรธรรม สิริมงคล (มาตรา). (2556). “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- สฤกษ์ แสงอรุณ. (2560). **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ (Ecotourism)**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dnp.go.th/park/sara/tour/eco.htm> (21 ตุลาคม).
- สัมภาษณ์ นายเทพพร ราชกิจ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระหลวง. 6 กุมภาพันธ์ 2560.